

УДК 331.101.37:355.2

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ШКОЛЯРІВ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЗА КОНТРАКТОМ У
СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Дем'янишин В. М.,

Національна академія Національної гвардії України, м. Харків,

Пивоваров С. О.,

*Державне підприємство “Харківське конструкторське бюро
з машинобудування ім. О. О. Морозова”, м. Харків*

У статті розглянуто теоретичні основи професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово-патріотичного виховання. Основна ідея проведеного дослідження – навчання предмету “Захист Вітчизни” офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення. Наукова новизна одержаного результату полягає у визначенні поняття “професійна орієнтація школярів на військову службу за контрактом у системі військово-патріотичного виховання”.

Ключові слова: професійна орієнтація, військова служба за контрактом, військово-патріотичне виховання, предмет “Захист Вітчизни”.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ОРИЕНТАЦИИ ШКОЛЬНИКОВ НА ВОЕННУЮ СЛУЖБУ ПО
КОНТРАКТУ В СИСТЕМЕ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО
ВОСПИТАНИЯ**

Демьянишин В. Н.,

Национальная академия Национальной гвардии Украины, г. Харьков,

Пивоваров С. А.,

*Государственное предприятие “Харьковское конструкторское бюро
по машиностроению им. А. А. Морозова”, г. Харьков*

В статье рассмотрены теоретические основы профессиональной ориентации школьников на военную службу по контракту в системе военно-патриотического воспитания. Основная идея проведенного исследования – обучение предмету «Защита Отечества» офицерами военных формирований и правоохранительных органов специального назначения. Научная новизна исследования заключается в определенных понятиях “профессиональная ориентация школьников на военную службу по контракту в системе военно-патриотического воспитания”.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, военная служба по контракту, военно-патриотическое воспитание, предмет “Защита Отечества”.

THEORETICAL BASES OF PROFESSIONAL ORIENTATION PUPILS FOR MILITARY SERVICE UNDER THE CONTRACT IN THE SYSTEM OF MILITARY–PATRIOTIC EDUCATION

Demianyshyn V. M.,

National academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv

Pivovarov S. O.,

SE “Kharkiv Morozov Machine Building Design Bureau”, Kharkiv

The tasks of military–patriotic education of children and youth determined by the Law of Ukraine “About Defense of Ukraine” Decree of the President of Ukraine “About Strategy of national–patriotic education of children and youth for 2016–2020 years” and other legal acts. During the analysis of two regulation acts we can observe the “lack of common terminology approaches to the process of military–patriotic education”. That’s why, there is need for improvement the military–patriotic education of pupils, providing consistency to the process. In the previous scientific papers of the authors of this article was grounded professional orientation of pupils on the military service under the contract in the system of military–patriotic education through the studding of subject named “National defense” by officers, considered the gender aspects of military–patriotic education in school, studied the formation and development of readiness for military service particularly in peacekeeping activity. After analyzing scientific papers proposed the following definition of a professional orientation of pupils on the military service under the contract in the system of military–patriotic education – it is a scientifically grounded, complex system forms, methods and means of influencing the of pupils to determine their military service as one of the areas of professional activity (possibly major), given their characteristics, the formation of their readiness for defending the motherland, getting early knowledge of service and combat activity. The scientific innovation of result obtained by the notion of “professional orientation of pupils on military service under the contract in the system of military–patriotic education”. Prospects for further research – check the conditions of professional pedagogical orientation of pupils in military service under the contract in the system of military–patriotic education through the studding of “Motherland Security” by officers in Volchansky region of Kharkiv region.

Key words: *professional orientation, military service under the contract, the military–patriotic education, the subject of “Protecting the Motherland”.*

Постановка проблеми. Завдання щодо військово–патріотичного виховання дітей та молоді визначені Законом України “Про оборону України” [12], Указом Президента України “Про Стратегію національно–патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки” [13] та іншими нормативно–правовими актами.

Зокрема в згаданому Законі визначено, що “Підготовка держави до оборони в мирний час включає військово–патріотичне виховання громадян України, підготовку молоді до служби в Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби” [12, ст. 3]; “Інші військові

формування, утворені відповідно до законів України, та відповідні правоохоронні органи: беруть участь у підготовці громадян України до військової служби, в тому числі допризовній підготовці молоді, підготовці призовників з військово–технічних спеціальностей, забезпеченні призову на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори і під час мобілізації, а також у військово–патріотичному вихованні громадян України” [12, ст. 12].

Військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення беруть участь у допризовній підготовці молоді, підготовці призовників з військово–технічних спеціальностей, а також у військово–патріотичному вихованні громадян України. Проте їх форми є пасивними і не дають потрібного ефекту. Ученим М. М. Медвідь запропоновано структурну модель стимулювання до службово–бойової діяльності (СБД) через системи професійної орієнтації, підготовки та освіти [6, с. 23] відображено на рис. 1.

Період 1 структурної моделі – отримання інформації про можливість проходження військової служби та початкових професійних знань. Суб’єктами профорієнтаційної роботи є середні школи та коледжі. З початком переходу військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення на контрактний спосіб комплектування діяльність їх кадрових підрозділів ускладнюється, і з’являється нова функція – пошук кадрів. За результатами аналізу міжнародного досвіду виявлено, що незалежно від стану стимулювання до СБД важливу роль відіграє вербування. Серед завдань вербувальних підрозділів у тому числі має бути й роз’яснення найманим працівникам, як скористатися можливостями, відображеними на рис. 1.

Рис. 1. Структурна модель стимулювання до СБД через системи професійної орієнтації, підготовки та освіти

Активною формою із забезпеченням потрібного ефекту є не участь у допризовній підготовці молоді та у військово–патріотичному вихованні громадян України військовими формуваннями та правоохоронними органами спеціального призначення, а безпосередня їх реалізація.

Відповідно до Стратегії національно–патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки, затвердженого Указом Президента України [13], проблемами національно–патріотичного виховання дітей та молоді вважається: “відсутність єдиних методичного та термінологічного підходів до процесу національно–патріотичного виховання; відсутність єдиних стандартів щодо процесів, суб’єктів, їх компетенції та повноважень, якості діяльності у сфері національно–патріотичного виховання; недостатність кваліфікованого кадрового потенціалу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, у навчальних закладах для організації та здійснення заходів із національно–патріотичного виховання, нерозвиненість низової ланки в системі координації виховних процесів у цьому напрямі; низький рівень матеріально–технічного забезпечення та розвитку інфраструктури у сфері національно–патріотичного виховання”.

За результатами аналізу двох нормативно–правових актів справді спостерігається “відсутність єдиних термінологічних підходів до процесу військово–патріотичного виховання”.

Отже, існує потреба вдосконалення військово–патріотичного виховання школярів, надання цьому процесу системності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси професійної орієнтації школярів на військову службу досліджують О. С. Гончаренко [3], В. В. Івашковський, А. А. Назарчук, військово–патріотичне виховання – Т. М. Бабич, О. В. Вербовський, В. А. Дроговоз [4], В. Г. Корицький, М. С. Куцкір, В. В. Моїсєєв [9], О. О. Пашкова, І. С. Семененко, зокрема у розрізі навчання хортингу – Д. С. Буданов, В. О. Зелений, І. В. Кузора, І. А. Майборода, Р. М. Мішаровський, М. В. Тимчик, І. С. Тихонькова, О. В. Шило, у розрізі навчання предмету “Захист вітчизни” – О. В. Кириченко, Б. П. Мисак та інші вчені. Процесу виховання в освітньому середовищі присвячені праці Я. В. Бобилева [2], В. В. Борисова [2], В. А. Дроговоза [4], зокрема І. Д. Бехом та К. І. Чорною розроблено програму українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді [1].

У попередніх працях авторів даної статі було обґрунтована професійна орієнтація школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання шляхом навчання предмету “Захист вітчизни” офіцерами [8; 14], розглянуто гендерні аспекти військово–патріотичного виховання у школі [7], досліджено формування та розвиток готовності до військової служби, зокрема до миротворчої діяльності [14; 15].

Пробний експеримент перевірки обґрунтованих педагогічних умов професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання шляхом навчання предмету “Захист вітчизни” офіцерами був проведений у м. Києві до початку бойових дій в

Україні та дав позитивні результати [8]. З метою їх перевірки у нових умовах проводиться новий педагогічний експеримент в іншому регіоні – Вовчанський район Харківської області проводиться, результати якого планується оприлюднити до кінця навчального року.

Бойові дії, завдання щодо військово–патріотичного виховання дітей та молоді, визначені новими нормативно–правовими актами, спонукають до перегляду теоретичних основ професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання.

Мета статті – визначити поняття “професійна орієнтація школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання”.

Виклад основного матеріалу дослідженням. Змістом структури вчень є її понятійно–категоріальний апарат – система погоджених та взаємозалежних понять і категорій (позначених словами і словосполученнями), необхідних для пізнання явищ і процесів. Тому це дослідження почнемо саме з понятійно–категоріального апарату та розглянемо поняття “професійна орієнтація”, “військова служба” та “військово–патріотичне виховання”.

Професійна орієнтація – науково–обґрунтована, комплексна система форм, методів і засобів впливу на особистість з метою оптимізації її професійного визначення на основі урахування особистісних характеристик індивіда та потреб ринку праці. Процес профорієнтації є формуванням і реалізацією професійних нахилів молоді під впливом комплексу суспільних умов в період її соціального становлення у школі, професійних навчальних закладах, трудових колективах [10, с. 133].

Станом на початок 2015 р. в Україні функціонує 17 600 загальноосвітніх та 814 професійно–технічних навчальних закладів (наведені дані не враховують тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) [5].

Такі учені як В. В. Борисов та Я. В. Бобилева у своїй праці звертають увагу на те, що “для розуміння особливого й універсального, комплексного й конфліктного через взаємодію потрібна праця, а не абстрактні розмови. Такий підхід потребує плану співпраці з численними позашкільними партнерами. Школа може і повинна стати місцем, де вчили б, як бути громадянином за умови, що індивід замислюватиметься над своєю здатністю взаємодіяти з навколишнім світом і його учасниками на засадах партнерства” [2, с. 7], а також на те, що “навчання стосовно відносин між спільнотами не може відбуватися у вузьких рамках класу, між учителями й учнями. І тут втручається освітня громада, де разом міркують викладачі, батьки, асоціації, молодіжні організації і рухи, представники різних наявних культурних спільнот, а також університет і наукова громадкість” [2, с. 8]. Такий підхід повністю підтримує нашу пропозицію щодо здійснення професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання шляхом навчання предмету “Захист вітчизни” офіцерами.

Згідно з нормативно–правовими актами “Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров’я і віком громадян України, пов’язаній із захистом Вітчизни” [11, ст. 2].

Що ж таке військово–патріотичне виховання? На думку І. Д. Беха та К. І. Чорної “патріотизм – це любов до Батьківщини, українського народу, турбота про його та своє благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею. Патріотизм – складне і багатогранне поняття, один з найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя” [1, с. 29].

Така складність і багатогранність пояснюється тим, що кожен хто намагається дати визначення цьому поняттю – дає своє оригінальне, проте по суті містить одне й те ж саме. Так В. А. Дроговоз дає таке визначення “патріотизм – одна з найбільш значущих, вічних цінностей, властивих всім сферам життя суспільства і держави, що є найважливішим духовно–моральним надбанням особистості. Він характеризує вищий рівень її розвитку і проявляється в активно–діяльній самореалізації на благо Вітчизни. Патріотизм втілює любов до своєї Батьківщини, причетність до її історії, культури, досягнень, проблем, поразок і недоліків. Патріотизм є стрижнем будь–якої громадської чи державної діяльності, однією з основних умов ефективного функціонування всієї системи соціальних і державних інститутів” [4, с. 5].

У програмі українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді І. Д. Бехом та К. І. Чорною визначено, що “Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім’ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов’язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави” [1, с. 31]. Не потребує пояснень, що на сьогодні із згаданих соціальних інститутів важливе місце займає військова частина.

Учена В. А. Дроговоз звертає увагу на те, що “сучасне розуміння патріотизму і патріотичного виховання характеризується багатоваріантністю, різноманітністю і неоднозначністю. Аналіз показав, що в даний час сформувалися декілька концепцій патріотизму.

Головні з них: націоналістична (базується на пріоритеті нації над усіма іншими чинниками самовизначення народу); соціокультурна (передбачає погляд на патріотизм, як на найважливішу цінність, що інтегрує соціальний, духовний, етичний, культурний, історичний компоненти, а також включає конструктивний критицизм у ставленні до свого народу, держави і повагу до

інших народів і держав, прагнення оволодіти кращими досягненнями їх культури); пацифістська (базується на ідеї ненасильства, визнає людське життя як вищу цінність); військово–патріотична (використання виховного потенціалу військових традицій); християнська (чи православна) (базується на положеннях християнського віровчення про любов, в тому числі й до Вітчизни); громадянська (пріоритет принципів і цінностей громадянського, демократичного суспільства перед інтересами держави, ідея служіння Вітчизні); державницька (базується на єдиній і вищій меті – інтересах держави).

Всі вони набули достатньо широкого розповсюдження в Україні і мають елементи, які можуть бути використані у патріотично–військовому вихованні студентської молоді” [4, с. 5, 6].

На нашу думку кожна із згаданих концепцій повинно бути складовою саме військово-патріотичного виховання.

Також І. Д. Бех та К. І. Чорна зазначають, що “складовою частиною патріотичного виховання є військово–патріотичне виховання, яке орієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України, як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози” [1, с. 34]. Тим самим дають визначення військово–патріотичному вихованню. У цьому визначенні вони відображають професійну орієнтацію на військову службу, що є важливим у нашому дослідженні.

Військово–патріотичне виховання, на думку О. С. Гончаренко, “передбачає формування мілітарної культури, заснованої на єдності загальнолюдських цінностей, національних військових традицій і цивільного, зокрема педагогічного, обґрунтування складових цієї культури: усвідомлення потреби у військовому захисті нації та життєвих інтересів України; переконання в необхідності постійної готовності до її захисту, почуття відповідальності за безпеку держави” [3, с. 6].

Під поняттям військово–патріотичне виховання В. В. Моїсєєв розуміє “систематичну, системну, цілеспрямовану, ідейно–виховну діяльність з формування морально–психологічних, моральних, ідейно–політичних особистісних утворень, що необхідні для захисту Вітчизни, її економічної та військової могутності, екологічної та продовольчої безпеки. Водночас це процес оволодіння своєю професією, фізичне вдосконалення, знання і шана звичаїв, традиції, культури та історії свого народу” [9, с. 188].

Провівши аналіз згаданих наукових праць пропонуємо наступне визначення: Професійна орієнтація школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання – це науково–обґрунтована, комплексна система форм, методів і засобів впливу на школярів з метою визначення ними проходження військової служби як одним із напрямків професійної діяльності (можливо основним), враховуючи

їх характеристики, формування у них готовності до захисту Вітчизни, отримання початкових знань службово–бойової діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Наукова новизна одержаного результату полягає у визначенні поняття “професійна орієнтація школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання”. Перспективи подальших розвідок – перевірка педагогічних умов професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово–патріотичного виховання шляхом навчання предмету “Захист Вітчизни” офіцерами у Вовчанському районі Харківської області.

Список використаних джерел

1. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді /І. Бех, К. Чорна // Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12–13. – С. 26–37.

2. Борисов В. В. Освітнє середовище як чинник формування культурних ідентичностей молоді / В. В. Борисов, Я. В. Бобилева // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки. – 2014. – Вип. 119. –С. 5–10.

3. Гончаренко О. С. Формування у старшокласників позитивного ставлення до служби в Збройних Силах України в процесі позакласної роботи з фізичної культури: автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07 / О. С. Гончаренко ; Східноукр. нац. ун–т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011.– 20 с.

4. Дроговоз В. А. Патріотично–військове виховання студентської молоді в освітньо-виховному просторі університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / В. А. Дроговоз ; Східноукр. нац. ун–т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 20 с.

5. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Київ видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с.

6. Медвідь М. М. Методологія формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово–бойовій діяльності: автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.07 / М. М. Медвідь ; Харківський нац. екон. ун–т ім. Семена Кузнеця. – Х., 2015. – 40 с.

7. Медвідь М. М. Регулювання зайнятості у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення шляхом залучення жінок до військової служби /М. М. Медвідь, В. М. Дем'янишин // Соціально–трудова відносини: теорія та практика : зб. наук.пр. – К. : КНЕУ, 2014. – Вип. 2 (8). – С. 129–135.

8. Медвідь М. М. Шляхи удосконалення військово–патріотичного виховання молоді навчальних закладів і її професійної орієнтації на військову службу за контрактом /М. М. Медвідь, В. М. Дем'янишин // Теорія та методика навчання та виховання. – 2012. – Вип.32. – С. 97–107.

9. Моїсєєв В. В. Сутність поняття "військово–патріотичне виховання" / В. В. Моїсєєв //Науковий вісник Національного університету біоресурсів і

природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. – 2016. – Вип. 239. – С. 185–189.

10. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення : 23.10.16). – Назва з екрана.

11. Про військовий обов'язок і військову службу [Електронний ресурс] : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232–ХІІ : за станом на 23 жовт. 2016 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення : 23.10.16). – Назва з екрана.

12. Про оборону України [Електронний ресурс] : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932–ХІІ : за станом на 10 черв. 2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення : 16.10.16). – Назва з екрана.

13. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки Указ Президента України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 13.10.2015 № 580/2015. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015> (дата звернення : 16.10.16). – Назва з екрана.

14. Формирование у граждан готовности к военной службе и к выполнению служебно-боевых задач в условиях глобализации / М. М. Медвидь, В. М. Демянишин, Е. С. Яковенко, Я. В. Павлов [Влада і суспільство (історія, теорія, практика)]. – 2014. – № 2 (30). – С. 48–60.

15. Modeling of decision-making process in pre-deployment training of military and police peacekeeping personnel / М. М. Medvid, Ya. V. Pavlov, L. K. Strilets, V. M. Demianyshyn, S. O. Ryvovarov // Честь і закон. – 2016. – №2. – С. 34–42.

УДК 378.011.3–051:005.336(045)

**СОВРЕМЕННЫЕ ОРИЕНТИРЫ В ФОРМИРОВАНИИ
МИРОВОСПРИЯТИЯ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА:
ОТ ДУАЛЬНОСТИ К ЦЕЛОСТНОСТИ**

Дите Л. А.

*Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета
Кафедра вокально-хоровой подготовки учителя*

В статье рассматривается проблема формирования мировосприятия будущего учителя в условиях современности. Основополагающим принципом выступает направленность процесса на трансформацию материального, дуального сознания в духовное сознание единства. В условиях энергетических преобразований, массового пробуждения человечества необходимо отпустить привычные взгляды и обратиться к совершенно новым знаниям. Содержанием воспитательной работы, формирующей личность будущих педагогов, должна стать направленность на умение моделировать